

Detaljert regelverk for væreringene/avlsbesetningene

1	Rasene som er med i det organiserte avlsarbeidet	2
2	Organisering og drift av væreringene	2
2.1	NSG har ansvaret for organisering i væreringer og avdelinger.....	2
2.2	Toppen av avlspyramiden må være lukket for livdyr utenfra.....	2
2.3	Besetninger som har geit og/eller kameldyr.....	2
2.4	KSL.....	3
2.5	Slakting av ringens værer og kravet til matkjedeinformasjon (MKI)	3
2.6	Opptak av nytt medlem i væreringen	4
2.7	Rekrutteringsavdeling	5
2.8	Permisjonsavdeling.....	5
3	Dato-, alders- og vektgrenser i indeksberegningene	6
4	Registreringene	6
4.1	Registreringsbesetning	6
4.2	Krav til registreringer hos et ringmedlem og en registreringsbesetning	7
5	Disponering av værer og søyer i ringen/avdelingen	8
5.1	Avlsværene i ringen	8
5.2	Krav til værebruken hos det enkelte ringmedlem.....	8
5.2.1	NKS, spælsau og sjeviot.....	8
5.2.2	Pelssau	8
5.3	Disponering av søyene hos det enkelte medlemmet	9
5.4	Seminkravet.....	9
5.5	Antall slaktede avkom for å få offisiell indeks	9
6	Gentesting i væreringene	10
6.1	Obligatorisk gentesting av avlsværene i ringen	10
6.2	Ringens oppfølging av uønskede mutasjoner.....	10
6.3	Oppfølging av farskapstesten	11
6.4	Kostnader ved gentesting av værer i væreringene	11
6.5	Kostnader ved gentesting av søyer og søyelam i væreringene	11
7	Tilskudd til avkomsgransking.....	12
7.1	Raser som får granskingstilskudd.....	12
7.2	Antall prøveværer i en ring/avdeling	12
7.3	Avkortning ved manglende obligatoriske registreringer i ringen	12
7.4	Krav om kåra vær	12
7.5	Krav om gentestingsresultat	13
7.5.1	Bekreftet farskap.....	13
7.5.2	Fri for uønskede mutasjoner	13
7.6	O-indeks ved innsett som prøvevær	13
7.7	Antall sønner per seminfar.....	14
7.8	Seminfedre som ikke gir rett til granskingstilskudd	14
7.9	Granskingsbeløpets størrelse.....	15

1 Rasene som er med i det organiserte avlsarbeidet

NSG driver et organisert avlsarbeid med væreringer/avlsbesetninger på følgende raser:

- Norsk kvit sau (rasekode 10)
- Spælsau (rasekode 4 kvit spæl og rasekode 21 farga spæl)
- Sjeviotsau (rasekode 3)
- Pelssau (rasekode 12)

For å inngå i indeksberegningene for den aktuelle rasen må dyret ikke være et krysningsdyr der far og mor er av forskjellig rase. Kvit og farga spæl regnes som samme rase.

2 Organisering og drift av væreringene

2.1 NSG har ansvaret for organisering i væreringer og avdelinger

Mattilsynet har ikke lenger spesifikke regler for drift av væreringer og væreholdslag.

Ønsker væreringen å gjennomføre endringer i ring/avdelingsstruktur, må den søke NSG ved Avlssjefen om dette. Send e-post til saueavl@nsg.no og redegjør for saken.

Det samme gjelder hvis en gruppe saueholdere ønsker å starte en ny værering.

2.2 Toppen av avlspyramiden må være lukket for livdyr utenfra

Væreringene/avlsbesetningene representerer toppen av avlspyramiden, og skal forsyne bruksbesetningene med gode avlsværer brukt i naturlig paring (kåra lam og avkomsgranskede værer). Væreringene må derfor også være i toppen av helsepyramiden.

Prinsippet er at en værering/avdeling holder seg smittemessig adskilt fra andre ringer/avdelinger.

- Et medlem i ringen/avdelingen kan ikke ta inn livdyr, uansett rase, fra besetning utenom ringen/avdelingen. Dette gjelder også værer som er født hos et ringmedlem og så solgt, leid ut eller lånt ut til en besetning utenom ringen/avdelingen.
- Et medlem har ikke anledning til å pare egne søyer med vær fra besetning som ikke er medlem av ringen/avdelingen, uansett rase og uansett hvor paringen foregår.

Dyra fra et ringmedlem kan ha kontakt med dyr fra besetninger utenom ringen/avdelingen på utmarksbeite. Dette er et svakt ledd i smittebeskyttelsen, men er helt nødvendig for å fortsette den norske måten å holde sau på. Smittesikoen som beitekontakten innebærer, har vi altså valgt å akseptere.

2.3 Besetninger som har geit og/eller kameldyr

I 2021 fant Mattilsynet saueskabbmidd i mange geitebesetninger. Smittepotensialet overfor sau var uavklart, og styret i NSG vedtok derfor strenge restriksjoner høsten 2021.

Avlsrådet og styret i NSG vurderte situasjonen på nytt i juni 2022, og styret vedtok 30. juni 2022:

NSG opphever restriksjonene ved værlamkåring og deltakelse i værering som ble innført høsten 2021 for besetninger med både sau og geit.

- Arrangør av kåringsssjå oppfordres til være spesielt nøye med smittebeskyttelsen på kåringsssjået ved kåring av værlam der besetningen også har geit.
- Væreringen oppfordres til å diskutere smittebeskyttelsen mellom sau og geit (begge veier) med medlemmene som har begge arter, og å finne best mulig praktiske løsninger.

Vedtaket om at besetninger med kameldyr ikke kan møte på kåringsssjå eller være medlem av en værering, er IKKE opphevet.

2.4 KSL

Alle væreringsmedlemmene må ha et aktivt KSL (Kvalitetssystem i landbruket) og følge opp dette. Hvis KSL ikke er i orden hos alle medlemmene i væreringen/avdelingen, kan slakteriet trekke i oppgjøret når ringens værer blir slakta.

Væreringen skal ikke gjennomføre en full egenrevisjon på linje med en vanlig sauebesetning.

Kontroller at alle medlemmene i ringen har KSL i orden og informer Matmerk om status.

Send e-post til ksl@matmerk.no, så blir dette registrert.

2.5 Slakting av ringens værer og kravet til matkjedeinformasjon (MKI)

Dette avsnittet er skrevet om, men realitetene er ikke endret fra forrige utgave av regelverket.

Følgende informasjon er hentet fra Nortura (medlem.nortura.no, datert 15.01.2021):

Matkjedeinformasjon, ofte forkortet som MKI, er informasjonen om dyret og hvordan det har hatt det på gården. For eksempel om dyret har vært medisinert, om dyret kommer fra en besetning med restriksjoner grunnet smittsomme sykdommer, eller om dyret har et avvik som krever tilpassing på inntransport eller slakteri.

Denne informasjonen skal slakteriene og Mattilsynet ha senest dagen før dyret blir slaktet. Slik kan man sikre at dyr med tilbakeholdelsesfrist grunnet antibiotikabehandling, eller at buskaper med restriksjoner, ikke blir slaktet og kommer inn i varestrømmen.

Mattilsynet har i brev av 10.02.2021 informert NSG om følgende:

Slakteriene er pålagt å innhente informasjon om dyret og dyreholdet (matkjedeinformasjon, MKI) de skal hente dyr fra og bringe inn i matkjeden. Blant annet må dyreholdet være registrert hos Mattilsynet og dyret må være riktig merket. Kravene til at dyreholdet må være registrert er ikke nytt, men det er først nå slakteriene og Mattilsynet har et system som legger til rette for en enklere innhenting, vurdering og deling av matkjedeinformasjonen.

Nå opplever enkelte ringer at de blir avvist når de forsøker å melde væren på til slakt. Dette skyldes at en værering ikke er et registrert dyrehold.

Væreringen må oppgi matkjedeinformasjon når ringens værer skal slaktes. Væreringen har ikke har noen fysisk besetning som kan gi matkjedeinformasjon. For å tilfredsstille Mattilsynets krav til matkjedeinformasjon må væren derfor slaktes i navnet til oppstallingsbesetningen som leverer væren til slakt.

- **Hvis væren slaktes fra fødebesetningen**, trenger den ikke å få satt i noe ekstra øremerke. Det elektroniske opprinnelsesmerket viser riktig besetningstilknytning (dyrehold_ID).
- **Hvis væren slaktes fra en annen besetning enn fødebesetningen**, må den få satt i ett hvitt øremerke med leverandørbesetningens dyrehold_ID før den går til slakt
 - o For å sikre at oppgjøret kommer til rett leverandør, praktiserer noen ringer å klemme i stykker elektronikken i det elektroniske fødselsmerket. Dette aksepterer slakteriet/Mattilsynet, men husk: Det er ikke tillatt å klippe ut merket.

Dette temaet er behandlet flere ganger i Avlsrådet, siste gang i møtet 28. mars 2023, sak 17/2023.

Les referatet for fullstendig informasjon. Det ble da gjort følgende vedtak:

- Avlsrådet er enig med Mattilsynet: Oppstaller av væren må gi relevant matkjedeinformasjon når væren går til slakt.
- En vær som er eid av en værering, må merkes om med kvitt øremerke tilhørende besetningen som leverer den til slakt. Leveres væren til slakt fra fødebesetningen, kreves det ikke merking med kvitt øremerke.
- Avlsrådet støtter Nortura og KLF-slakteriene sin praksis med å sende oppgjøret for væren til besetningen som leverer dyret til slakt.
- Væreringen og besetningen som slakter en vær eid av væreringen, må ta arbeidet med å framskaffe nødvendig regnskapsdokumentasjon og få overført slakteoppgjøret til væreringen.

2.6 Opptak av nytt medlem i væreringen

Opptak av nye medlemmer skjer før det nye avlsåret starter med paring om høsten.

Melding sendes til NSG seinest 15. september, slik at den aktuelle besetningen kan bli informert om kravene som gjelder, og for å sikre at det nye medlemmet overholder smittevernkravene. **Et nytt væreringsmedlem bør være rekrutt i ett år før det kan bli tatt opp som fullverdig medlem.**

Avlssjefen kan, i samråd med Avlsrådets leder, dispensere fra fristen, så lenge meldingen sendes seinest to uker før paringsstart.

Ringens styre bør tenke nøye gjennom om besetningen som ønsker å bli medlem i ringen, vil styrke ringarbeidet:

- Geografisk avstand til de andre medlemmene i ringen/avdelingen (praktiske forhold og smittebeskyttelse)
- **Størrelsen på besetningen**
Ved opptak av nye medlemmer bør en
 - NKS-besetning ha minst 25 lamminger (tidligere 20)
 - Spæl-besetning ha minst 20 lamminger (tidligere 15)
 - Sjeviot-besetning minst 15 lamminger (tidligere 15)
 - Pelssau minst 15 lamminger (tidligere 10)
- Avlssnivået i besetningen
 - Bør ikke være for lavt, for da tar det tid før det nye medlemmet kan bidra med prøvevær inn til ringen
- Vilje og evne til å registrere alle registreringer som gjelder for ringmedlemmene
- Forståelse for nødvendigheten av god smittebeskyttelse

Et nytt medlem må oppfylle følgende krav for å bli tatt opp som medlem:

1. Være oppført som rekrutteringsbesetning året før opptak som fullverdig medlem i ringen
 - a. Rekrutteringsbesetningen må føre Sauekontrollen som forutsatt for et ringmedlem
 - b. Rekrutteringsbesetningen må registrere alle obligatoriske registreringer for ringmedlemmer
 - c. Rekrutteringsbesetningen kan ikke delta i sirkulering av ringens/avdelingens værer
 - d. Rekrutteringsbesetningen får tilgang til sæden som er forbeholdt ringene
2. Helsestatus
 - a. **Ikke dyr utenfra:**
Det nye medlemmet må de siste 18 månedene før opptak i ringen ikke ha tatt inn sauer/værer av noen rase annet enn fra medlemmene i ringen/avdelingen som besetningen skal inn i.
 - b. **TSE (skrapesjuka):**
Ringene må kontakte Mattilsynet for å få informasjon om rekruttbesetningens TSE-status. Før opptak i ringen må det nye medlemmet være i TSE-klasse 3 i Mattilsynets register over sauebesetninger. Mattilsynet må bekrefte at besetningen har meldt fra om selvdøde og avlivede dyr slik at TSE-statusen vil bli opprettholdt ved et eventuelt tilsyn fra Mattilsynet.
 - c. **Mædi:**
Høsten det nye medlemmet skal tas opp som fullverdig medlem, må besetningen ta mædiprøve av flokken. NSG sitt krav til antall mæditestede er 25 dyr over ett år.
 - i. Avlssjefen kan i spesielle tilfeller dispensere fra kravet, for eksempel hvis besetningen er grundig undersøkt de siste to årene, eller hvis det nye medlemmet starter med dyr kun fra ett eksisterende medlem i ringen/avdelingen. Dispensasjonen forutsetter at ringen/avdelingen er enig i at det bør gis dispensasjon.
 - d. **Fotråte:**
I Mattilsynets region 3 med de gamle fylkene Aust-Agder, Rogaland og Sveio og Etne i Hordaland, må flokken til det nye medlemmet sjekkes for fotråte (snuing og prøvetaking) om høsten før opptak i ringen som fullverdig medlem.
 - i. Vest-Agder er unntatt fra dette kravet etter vedtak i Avlsrådet 17.06.2021.
 - ii. Avlssjefen kan i spesielle tilfeller dispensere fra kravet, for eksempel hvis besetningen er grundig undersøkt de siste to årene, eller hvis det nye

medlemmet starter med dyr kun fra ett eksisterende medlem i ringen/avdelingen. Dispensasjonen forutsetter at ringen/avdelingen selv er enig i at det bør gis dispensasjon.

e. **Kameldyr:**

Gården kan ikke ha kameldyr.

Ringen må sende Mattilsynets TSE-vurdering, Veterinærinstituttets mædiresultatet og eventuelt fotråteresultatet til NSG høsten som rekrutteringsbesetningen skal tas opp som fullverdig medlem.

Et nytt medlem kan ikke delta i sirkulering av ringen/avdelingens værer før NSG har bekreftet at medlemmet oppfyller kravene og er tatt opp som fullverdig ringmedlem.

Ringen må, i forbindelse med at den tar opp et nytt medlem, avklare de økonomiske forholdene knyttet til opptaket, og sikre at det nye medlemmet er kjent med betingelsene:

- Skal det nye medlemmet betale inn til ringens kapital (kontant, en gratis prøvevær eller lignende)?
- Skal prøvetakingen knyttet til opptaket dekkes av ringen eller det nye medlemmet?

NSG gir kr 5000,- (+ mva for ringer som er mva-registrert) i tilskudd til en ring som tar opp et nytt medlem. Dette forutsetter at besetningen/ringen har hatt utgifter til prøvetaking (fotråde og/eller mædi), og refunderes når det nye medlemmet har blitt fullverdig medlem av ringen. Ringen må sende faktura til NSG (faktura@nsg.no).

2.7 Rekrutteringsavdeling

En rekrutteringsbesetning er en besetning som ønsker å bli medlem i ringen. En avdeling bestående av en eller flere rekrutteringsbesetninger, deltar ikke i avkomsgransking av prøveværer.

Rekrutteringsbesetningen bør bruke minst én, helst flere av ringens avkomsgranskede værer for å lage genetiske bånd til avdelingen de skal tas opp i. Slike værer føres opp under kategorien «Avkomsgranska vær».

Et kåra lam fra ringen bidrar mye mindre til genetiske bånd enn en vær som ringen har fått avkom fra. Kåra lam *skal ikke* føres opp som prøvevær i rekrutteringsavdelingen.

2.8 Permisjonsavdeling

Et ringmedlem kan søke om permisjon fra ringarbeidet i ett år. Året etter må medlemmet ta et valg minst 2 måneder før paringssesongen starter: Bli med som ringmedlem igjen, eller si opp medlemskapet.

Et ringmedlem kan også bli pålagt å ta permisjon fra ringarbeidet hvis Mattilsynet gir medlemmet restriksjoner på grunn av smittsom sykdom.

Hovedregelen er at en avdeling med besetninger som har permisjon fra avlsarbeidet i ringen, ikke kan delta i avkomsgransking av prøveværer.

Hvis permisjonen skyldes sykdomsrestriksjoner fra Mattilsynet, *kan* besetningen få tillatelse fra NSG til å føre opp prøveværer som avkomsgranskes i egen flokk. Det må da være sannsynlig at besetningen får opphevet sine restriksjoner før 1. september året etter, slik at ringen kan disponere væren fritt som elitevær eller for salg.

Ringens værer som brukes i en permisjonsbesetning, skal føres opp under kategorien «Avkomsgranska vær».

3 Dato-, alders- og vektgrenser i indeksberegningene

Vi har dato-, alders- og vektgrenser for hvilke opplysninger som inngår i avlsverdberegningene.

Dyr som inkluderes i indeksberegningene	
Datogrenser	
- Fødselsdato	10. mars – 10. juni
- Høstveiedato	1. august – 20. oktober 25. juli – 20. oktober
- Slaktedato	1. august – 30. november 25. juli – 30. november
- Søyveiedato	25. desember – 28. februar, seinest 8 uker før lamming.
Aldersgrenser	
- Fødselsvekt	0 - 1 dager
- Vårvekt lam	15 - 70 dager
- Høstvekt lam	90 - 180 dager
- Slaktevekt lam	90 - 210 dager
- Søyvekt (vintervekt hvert år)	Minst 240 dager gammel
Ulfellgrenser	
- Slaktedato	16. august – 31. oktober

Grensene er satt slik at vi skal inkludere lam som er produsert under det vi kan regne som «typisk drift i norsk sauehold». Grensene er vide for å fange opp ulikhetene i landet, men samtidig slik at vi ekskluderer lam som faller helt utenom «normalen».

Grensene over er ikke uttømmende. Vi har også grenser for vårtilvekst, høsttilvekst og slaktevekst, og vi har grenser for et normalt forhold mellom vårvekt/høstvekt og høstvekt/slaktevekt. Målsettingen med disse beregningene er å finne og ekskludere:

- Opplagte feilregistreringer av dato og/eller vekt
- Dyr som ligger utenfor det vi oppfatter som «vanlige lam», for eksempel syke dyr eller dyr med helt uvanlige vekstkurver
- Dyr som har hatt helt andre miljøforhold enn resten av flokken som dyret sammenlignes med

4 Registreringene

4.1 Registreringsbesetning

En registreringsbesetning er et medlem av en værering som har inngått avtale med NSG om å gjennomføre et utvidet sett med registreringer i forhold til kravene som settes til et vanlig væreringsmedlem.

Registreringsbesetningen gentester søyer. Informasjonen fra registreringene og fra gentesten danner grunnlaget for dyra i «referansepopulasjonen» i genomisk seleksjon.

Genomisk seleksjon ble innført for NKS i 2020 og for spæl i 2023. Det er i disse rasene vi har etablert registreringsbesetninger.

4.2 Krav til registreringer hos et ringmedlem og en registreringsbesetning

Krav til registreringer for alle væreringsmedlemmer/avlbesetninger og tilleggskrav til «Registreringsbesetningene» for NKS og for spæl			
Registrering	Registreringsbesetninger	Alle ringmedlemmer	Kommentar
Brunst/paring			
- Ikke vist brunst	Obligatorisk	Obligatorisk	
- Bedekning	Obligatorisk	Obligatorisk	Alle bedekninger (insemineringer/paring), også omløp som ikke resulterer i ny paring (paringskode 10).
Lamming			
- Lammetall	Obligatorisk	Obligatorisk	Levendefødte og fullbårne dødfødte
- -Kopplam/Fosterlam	Obligatorisk	Obligatorisk	Kopplam/fosterlam må registreres med korrekt oppvekstkode
- Fødselsvekt	Obligatorisk	Obligatorisk	Maks 1 dag gammelt. Veies med en desimal (f.eks.4,7 kg)
- Fødselshjelp	Obligatorisk	Frivillig	Registreres på det enkelte lammet, ikke på søya
- Spenestørrelse	Obligatorisk	Frivillig	
- Jurform og speneplassing	Obligatorisk	Frivillig	Kan bli gjennomført som prosjekt våren 2024. Registreringene ikke fastlagt enda
- Speneantall	Obligatorisk	Frivillig	Ny registrering fra 2023 Registreres på det enkelte fødte lammet, begge kjønn. Tell totalt antall speneanlegg.
Lammet om våren			
- Vårvekt	Obligatorisk	Frivillig	Lammet bør være rundt 6 uker ved veiing, men vekter tatt i intervallet 15-70 dager aksepteres
- Fravendt dato	Obligatorisk	Obligatorisk	Tatt fra mor før slipp på sommerbeite
Lammet om høsten			
- Høstvekt	Obligatorisk	Obligatorisk	Veies så snart dyra er sanket. Vekt tatt i perioden 25. juli - 20. oktober aksepteres. Lammet må være fra 90 til 180 dager gammelt når det veies.
- Slaktevekt, klassifisering	Obligatorisk	Obligatorisk	Slaktede dyr i perioden 25. juli. – 30. nov. aksepteres. Lammet må være fra 90 til 210 dager gammelt når det slaktes.
Søya om vinteren			
- Søyevekt	Obligatorisk	Frivillig	En gang i året, 25. desember – 28. februar, seinest 8 uker før lamming. Vei alle søyer, også påsett-lammene og søyer som skal slaktes.
- Eksteriørmål	Obligatorisk	Frivillig	Kan bli gjennomført som prosjekt. Registreringene ikke fastlagt enda
Utrangerte søyer			
- Utkode og dødsårsak	Obligatorisk	Obligatorisk	Registrer konkret årsak til utrangering/død. Ved flere årsaker, velg den viktigste.
Helse/sjukdom			
- Mastitt	Obligatorisk	Obligatorisk	
- Andre sjukdommer	Obligatorisk	Obligatorisk	
Hvis saueholderen mangler en opplysning, skal den settes til blank eller vet ikke. Obligatoriske registreringer er oppfylt hvis minst 90 % av dyra har blitt registrert for egenskapen. Vi tipper ikke, og vi anslår ikke, for det ødelegger for kvaliteten i avlsarbeidet vårt.			
All informasjon skal rapporteres inn fortløpende, uten unødvendig forsinkelse.			
Lammingsopplysninger og vår opplysninger skal være inne til 15. juli			

Ledelsen i ringen/avdelingen må følge opp medlemmenes registreringer. Bruk «Ringrapportene» i Sauekontrollen.

5 Disponering av værer og søyer i ringen/avdelingen

5.1 Avlsværene i ringen

Alle ringværer som brukes til paring av søyer av rasen som ringen driver avlsarbeid på, skal føres opp i ringen/avdelingen sitt væreregister i NSG sin avlsdatabank.

Kategorier av avlsværer i ringen/avdelingen:

- Prøvevær
 - 0,5 år gammel vær som er satt inn til avkomsgransking for å få offisiell indeks
- Dispvær
 - 1,5 år gammel vær som ble satt inn til avkomsgransking året før, men som ikke fikk tilstrekkelig med avkom til å få offisiell indeks
- Elitevær
 - Avkomsgranska vær, 1,5 år eller eldre, med høy O-indeks, brukt i eliteparing med de beste søyene i ringen/avdelingen
- Avkomsgranska vær
 - Avkomsgranska værer, 1,5 år eller eldre, brukt for å dekke opp behovet for værer hos medlemmer av ringen/avdelingen. Værer som det enkelte medlemmet bruker på «frikvoten» av søyer, skal føres her.

Væreringsregisteret må være ajourført seinest 1. desember i paringsåret (tidligere 31. desember)

- Prøveværskandidater som er ført opp fordi de er gentestet, prøveværer som er reserve osv skal da være tatt bort.
- Prøveværer som ikke ville bedekke, eller som gir bare tomme søyer, beholdes i registeret.

5.2 Krav til værebruken hos det enkelte ringmedlem

5.2.1 NKS, spælsau og sjeviot

- Et ringmedlem må bruke minst 4 prøveværer i sesongen.
- Paringene i flokken må fordeles best mulig på værene slik at ingen vær har mer enn 30 % av alle slakede avkom. Dette gjelder alle værene som er brukt, ikke bare prøveværene.

5.2.2 Pelssau

- Et ringmedlem (avlbesetning) må bruke minst 2 prøveværer i sesongen.
 - Vi oppfordrer alle avlsbesetningene til å bruke minst 3 prøveværer, gjerne flere.
 - Det gir en sikrere avlsverdivurdering av værene.
 - Flere innsatte prøveværer gir også et bedre utvalg når NSG skal velge årets seminværer, og det gir flere avkomsgranska værer til salg
- Paringene i flokken må fordeles best mulig på værene slik at ingen vær har mer enn 50 % av alle slakede avkom.
 - Avlsverdivurderingene blir sikrere når det er mer variert værebruk det enkelte året.
 - Avlsbesetningene må være forberedt på at kravet strammes inn når vi nå har fått en større populasjon å jobbe med.
- Seminkravet (se nedenfor) må overholdes, da mye semin er nødvendig for at indeksene skal bli sammenlignbare mellom ringer/besetninger med pelssau.

5.3 Disponering av søyene hos det enkelte medlemmet

Det enkelte væringsmedlemmet skal stille søyene av rasen som er med i avlsarbeidet, til disposisjon for paring med ringen/avdelings værer.

Medlemmet kan be ringen om å få bedekke noen av søyene etter eget behov for å produsere slaktelam («kjøttvær» på NKS-søyer, NKS-vær på spælsøyer osv), eller å benytte 2 værer i en gruppe av søyer, men innenfor følgende begrensninger:

- De beste 50 søyene av den aktuelle rasen må stilles til rådighet for ringen
- Av de overskytende søyene må ringen få benytte minst 50 %, og så kan medlemmet disponere resten etter eget ønske

Styret i ringen kan sette krav til bruken av værene i den enkelte flokken:

- antall paringer med den enkelte prøvevær og elitevær
- andel av paringene (minimum og maksimum) som skal gjøres med prøvevær og/eller elitevær
- antall inseminasjoner

Styret i ringen kan lage en bedekningsplan for eliteparing (semin og/eller naturlig paring) som medlemmet da må følge. Et slikt tiltak vil gi ringen de beste prøveværskandidatene til neste års innsett.

5.4 Seminkravet

En værering/avdeling i værering må bruke semin for å sikre de genetiske båndene til andre ringer/avdelinger, og for å ha et godt utvalg av prøveværer.

Seminkravene framgår av tabellen nedenfor.

Sirkulering av prøveværene	Flokker som må inseminere	Minstekrav til seminbruk ¹⁾	Rasegruppe			
			NKS	Spælsau	Sjeviot	Pels-sau
Tre flokker eller mer	Minst halvparten	Andel av søyene	10 %	6 %	3 %	3 %
		Antall sæddoser	30	20	20	20
To flokker	Begge	Andel av søyene	13 %	8 %	5 %	5 %
		Antall sæddoser	30	20	15	15
En flokk		Andel av søyene	15 %	10 %	7 %	7 %
		Antall sæddoser	30	20	10	10

1) Begge kravene, både seminprosenten og antall doser, må oppfylles.

Ringene/avdelingen har selv ansvar for å følge opp seminkravet.

5.5 Antall slaktede avkom for å få offisiell indeks

Offisiell O-indeks tildeles værer som avkomsgranskes i en værering. Skal væren få offisiell indeks, må den ha minst det antall slaktede avkom som er vist i tabellen nedenfor. Dette er godkjente slakt i NSG sin indeksberegning. Det kan finnes flere slakt i Sauekontrollen som NSG av en eller annen grunn har forkastet.

Rase	Prøvevær født 2022 Slakt høsten 2023	Prøvevær født 2023 Slakt høsten 2024
NKS	20	20
Spælsau (kvit og farga)	20	15
Sjeviot	15	15
Pelssau *	10	10

* En pelssauvær må i tillegg ha minst 10 flokkdømte avkom

6 Gentesting i væreringene

- ✓ **Gentesting av værer og værlam er et obligatorisk avlstilltak, og gjennomføres i regi av væreringen.**
- ✓ **Gentesting av søyer og søyelam er et frivillig tiltak, og gjennomføres i regi av det enkelte ringmedlemmet.**

6.1 Obligatorisk gentesting av avlsværene i ringen

Det er obligatorisk å genteste med GS-merke alle ringens/avdelingens aktive værer innenfor den aktuelle rasen. Dette gjelder både prøveværer, eliteværer, dispværer og andre værer som ringmedlemmene bruker.

Flest mulig av kandidatene bør være prøvetatt før slipp på sommerbeite, slik at svaret foreligger før sankning og før slaktesesongen starter. Kandidater som ikke er testa om våren/sommeren, må testes så snart som mulig etter sankning/kåring.

Jo tidligere svaret foreligger, jo større nytte har ringen av gentesten. Dette gjelder spesielt for NKS og spæl som beregner genomiske indekser.

Værer som ikke får svar på gentesten ved første genprøve, må testes om igjen. Det er ringens ansvar å følge med på om væren får et godkjent gentestingsresultat, eller om den må testes på nytt.

6.2 Ringens oppfølging av uønskede mutasjoner

Resultat for en gentestet vær:

- **Myostatin-NKS, myostatin-spæl eller gult fett**
 - En vær som får påvist en av disse mutasjonene, skal omgående tas ut av avlsarbeidet og skal slaktes
- **Finnevarianten**
 - *Alle raser utenom NKS*
En vær som får påvist mutasjonen i enkel (1) eller dobbel dose (2) skal omgående tas ut av avlsarbeidet og skal slaktes
 - *Rasen NKS*
En vær som får påvist mutasjonen i dobbel dose (2) skal omgående tas ut av avlsarbeidet og skal slaktes

Ringene får ingen økonomisk kompensasjon for værere som må slaktes.

Avlsavdelingens anbefaling om avkom etter dyr med uønskede mutasjoner:

- **Myostatin-NKS, myostatin-spæl eller gult fett**
 - Slakt alle avkom etter værere eller søyer som er bærere, da det er 50 % risiko for at lammet har arvet den uønskede mutasjonen.
- **Finnevarianten**
 - *NKS*
 - Hvis væren har finnevarianten i enkel dose (1) er avkommene aktuelle som avlsdyr.
 - Hvis væren har finnevarianten i dobbel dose (2) avgjør ringen hva den ønsker å gjøre.
 - *raser utenom NKS*
Slakt alle avkom etter værere som har den uønskede varianten i enkel dose (1) eller dobbel dose (2).

6.3 Oppfølging av farskapstesten

Målet er at alle ringværene skal ha bekreftet farskapet som er registrert i Sauekontrollen. Avvik håndteres som følger:

- Testen viser at registrert far i Sauekontrollen ikke kan være biologisk far
 - Hvis NSG finner en annen vær som sannsynlig far, registreres denne som far
 - Hvis NSG ikke finner noen sannsynlig far, slettes far slik at væren blir liggende med ukjent far
- I noen få tilfeller er det ikke tatt prøve av registrert far i Sauekontrollen
 - Hvis NSG finner en annen sannsynlig far, endres far i Sauekontrollen
 - Hvis NSG ikke finner noen annen sannsynlig far, beholdes far som ligger i Sauekontrollen
- Hvis et kåret lam får endret far etter kåring og det resulterer i ett av følgende forhold, vil lammet bli avkåret
 - Far og og/eller mor er ukjent
 - Far og mor er av ulike raser, og lammet blir en rasekrysning
 - Innavlsgraden i lammet blir uakseptabelt høy

6.4 Kostnader ved gentesting av værer i væreringene

NKS og spæl

- Væreringen beslutter selv hvor mange værlam den ønsker å genteste
- Anbefaling fra avlsavdelingen i NSG
 - Minimum 2 ganger antall prøveværer
 - Gjerne 3-5 ganger antall prøveværer for best mulig innsett av prøveværer
- NSG fakturerer væreringen for innsendte genprøver. Prisen fastsettes i forbindelse med budsjettet for året. **I 2023 koster gentesten 330 kr per prøve.**

Sjeviot og pelssau

- Væreringen velger selv hvor mange værlam den ønsker å genteste
- NSG fakturerer væreringen for innsendte genprøver. Prisen fastsettes i forbindelse med budsjettet for året. **I 2023 koster gentesten 330 kr per prøve.**

6.5 Kostnader ved gentesting av søyer og søyelam i væreringene

Gentesting av søyer og søyelam er et frivillig tiltak. Dette gjelder alle raser, NKS (rasekode 10), spæl (4 og 21), sjeviot (3) og pelssau (12).

- Medlemmer av væreringer tilbys å genteste søyene og søyelammene sine
- Gentesting av søyer og søyelam er opp til det enkelte medlemmet, uavhengig av ringen, og medlemmet velger selv hvor mange dyr og hvilke dyr som testes
- Medlemmet bestiller selv GS-merkene og sender inn GS-prøvene
- NSG fakturerer medlemmet for innsendte genprøver. Prisen fastsettes i forbindelse med budsjettet for året. **I 2023 koster gentesten 330 kr per prøve.**

Registreringsbesetninger innen NKS og spæl får hvert år en gratiskvote med gentester til søyelam som kompensasjon for arbeidet med de ekstra registreringene. Antall lamminger telles innen rasen der både mor og far skal være av ringens rase (ikke totalt antall lamminger i besetningen).

Kvoten fastsettes hvert år i forbindelse med budsjettet. **I 2023 er kvoten 0,2 gentester per søye som lammet.**

7 Tilskudd til avkomsgransking

7.1 Raser som får granskingstilskudd

NSG støtter avlsarbeidet i væreringene med NKS, spælsau og sjeviot ved å gi granskingstilskudd.

Pelssau får ikke granskingstilskudd til værene, men Norsk Pelssaulag har fått et beløp for innsatsen som legges med registrering av pelsegenskapene. Kravene nedenfor er derfor kun veiledende for pelssauen.

7.2 Antall prøveværer i en ring/avdeling

For å ha rett til tilskudd for avkomsgransking av værer setter vi krav til hvor mange prøveværer en ring/avdeling må avkomsgranske.

- **NKS**
 - Minst 6 innsatte prøveværer ved oppstart av paringssesongen
 - Minst 5 som får offisiell indeks høsten etter
- **Spæl (kvite og farga til sammen)**
 - Minst 5 innsatte prøveværer ved oppstart av paringssesongen
 - Minst 4 som får offisiell indeks høsten etter
- **Sjeviot:**
 - Minst 6 innsatte prøveværer ved oppstart av paringssesongen
 - Minst 5 som får offisiell indeks høsten etter
- **Pelssau**

Pelssaubesetningene er ofte små, og av geografiske hensyn må de avkomsgranske prøveværene i egen flokk. Her er kravet derfor kun 2 innsatte prøveværer ved oppstart av paringssesongen. Faglig sett burde kravet vært høyere for å beregne sikrere indekser (se kapittel 5.2.2 Pelssau).

7.3 Avkortning ved manglende obligatoriske registreringer i ringen

Størrelsen på granskingstilskuddet til prøveværene er avhengig av ringen/avdelingens tilslutning til registrering av fødselsvekt.

- Minst 75 % tilslutning for registreringen på ring/avdelingsnivå gir full utbetaling for alle værene i ringen/avdelingen
 - Fødselsvekt:
 - *For hvert prosentpoeng tilslutningen til registrering av fødselsvekt ligger under 75 %, gis det et fradrag i tilskuddet per vær for alle værene i ringen/avdelingen på 10,- kr per prosentpoeng under 75.
- ~~Spenestørrelse:~~
Utgår da spenestørrelse ikke lenger er obligatorisk for alle væreringsmedlemmene

7.4 Krav om kåra vær

Prøveværen må være kåret ordinært, ikke på dispensasjon, for å kvalifisere for granskingstilskudd.

Prøveværer etter importert far (sæd) kan få granskingstilskudd selv om væren er kåret på dispensasjon fordi den ikke holder kravet til O-indeks ved kåring. Dette er aktuelt for sjeviot.

7.5 Krav om gentestingsresultat

Gentestresultatet må foreligge når ringen tar viktige avlsavgjørelser, for eksempel bestemmer hvilke prøveværer ringen skal bruke i kommende paringsesong.

Ringen må ta høyde for at det tar opptil 6 uker fra gentesten er lagt i posten lokalt til svaret foreligger på NSGs web, noe kortere midt i høstsesongen og mye lengre tid på slutten av innsendingssesongen.

NKS og spæl beregner genomiske indekser, og har derfor et strengere krav til tidlig testing enn sjeviot og pelssau.

For at prøveværen skal kvalifisere for granskingstilskudd må den være gentestet:

- NKS og spæl:
 - Innsending: Seinest 15 oktober
 - Gentesten brukt i indeksberegning: Seinest ved siste indeksskjøringen om høsten)
- Sjeviot og pelssau
 - Innsending: Seinest 1. desember
 - Svar på farskap og mutasjoner: Seinest 1. mars

7.5.1 Bekreftet farskap

Prøveværen må ha en registrert far i Sauekontrollen som er bekreftet med farskapstesten.

En vær som ikke har bekreftet far, kvalifiserer ikke for granskingstilskudd.

7.5.2 Fri for uønskede mutasjoner

Prøveværen må være dokumentert fri for uønskede mutasjoner gjennom en godkjent gentest.

En vær som ikke har en godkjent gentest eller som har en av de uønskede mutasjonene, kvalifiserer ikke for granskingstilskudd.

7.6 O-indeks ved innsett som prøvevær

Skal en prøvevær være berettiget til granskingstilskudd, må den som minimum ha følgende O-indeks høsten væren settes inn til avkomsgransking:

Rase	Prøvevær født 2022 O-indeks H5-2022	Prøvevær født 2023 O-indeks H5-2023 *
NKS	127	Bortfaller
Spælsau – kvit	120	Bortfaller
Spælsau – farga	112	Bortfaller
Sjeviot	120	Bortfaller
Pelssau	115	Bortfaller

* Sak 31.5.4 i Avlsrådet juni 2023

Væren må oppfylle indekskravet ved **siste indeksskjøring** høsten væren settes inn som prøvevær.

Kravet gjelder for prøveværene satt inn høsten 2022. Fra og med høsten 2023 er det ikke lenger krav til O-indeksen ved innsett.

På NKS og spæl hvor vi regner genomiske avlsverdier, kan værlammets egen genprøve føre til relativt store endringer i O-indeksen. Det er derfor viktig at svaret på genprøven foreligger og er med i indeksberegningen før endelig uttak av årets prøveværer.

Hvis en prøvevær har fått ny far i Sauekontrollen, er det O-indeksen som er beregnet med ny far som er gjeldene for å oppfylle kravet til O-indeks ved innsett.

Sjeviot kan søke avlssjefen om dispensasjon fra O-indekskravet hvis far til prøveværen er en importvær.

7.7 Antall sønner per seminfar

For å styre innavlsoppbyggingen i populasjonen, setter vi begrensninger i hvor mange prøveværer etter en seminfar som får granskingstilskudd.

Regelverk for innsett av prøveværer med seminfar for å få granskingstilskudd året etter.

Innsatte	Antall prøveværer i ringen/avdelingen		
	Til og med 10	11 – 20	21 og flere
Offisiell indeks		Minst 10	Minst 19
NKS	1 per far	2 per far	3 per far
Spælsau	2 per far	2 per far	3 per far
Sjeviot	2 per far	2 per far	3 per far
Pelssau	1 per far	1 per far	1 per far

Sjeviotringene kan søke Avlssjefen om dispensasjon fra begrensningen i antall sønner per seminfar hvis den aktuelle seminfaren er importert.

For pelssau summeres antall sønner per seminfar opp over alle år for den enkelte faren.

7.8 Seminfedre som ikke gir rett til granskingstilskudd

Lista med seminfedre som ikke gir rett til granskingstilskudd, går under navnet «Negativlista».

Semin høsten 2021 for innsett av prøveværer høsten 2022

Sønner etter følgende seminværer er *ikke berettiget til granskingstilskudd* hvis det **settes inn prøveværer etter dem i 2022** for å få offisiell indeks og tilskudd i 2023.

Rase	Seminvær
NKS	ALLE FØDT 2016 OG ELDRE
	201741498 GULL KNIPPET
	201741546 LARS MOEN
	201741547 LILLE MOEN
	201750189 FJELLBERGE
	201759001 PRINS HAUGSTAD
	201824628 EMIL
	201841382 LILLE PRINS NORDBØ
	201875420 TUSSEGUBBEN
	201880059 BRUVOLDS LILLE
	Kvit spælsau
201740279 KYLLES REB	
201775523 OLAVS FINALE	
Farga spælsau	ALLE FØDT 2016 OG ELDRE
	201851978 EIRIK RAUDE
	201866110 MOKKAMANN
Sjeviot	ALLE FØDT 2017 OG ELDRE
	201855369 EIKEVIKEN Dispensasjon for importert sæd fra UK.
Pelssau	ALLE FØDT 2017 OG ELDRE
	Dispensasjon for importert sæd fra Sverige
	En besetning kan ikke sette inn mer enn 1 prøveværer per seminfar. Summeres opp over alle år.

Semin høsten 2022 for innsett av prøveværer høsten 2023

Sønner etter følgende seminværer er *ikke berettiget til granskingstilskudd* hvis det **settes inn prøveværer etter dem i 2023** for å få offisiell indeks og tilskudd i 2024.

Rase	Seminvær
NKS	ALLE FØDT 2017 OG ELDRE 201824628 EMIL 201840806 LILLE FJERMESTAD 201841382 LILLE PRINS NORDBØ 201875420 TUSSEGUBBEN 201880059 BRUVOLDS LILLE
Kvit spælsau	ALLE FØDT 2018 OG ELDRE
Farga spælsau	ALLE FØDT 2018 OG ELDRE 201913864 RYBAK
Sjeviot	E FØDT 2018 OG ELDRE Dispensasjon for importert sæd fra UK.
Pelssau	ALLE FØDT 2018 OG ELDRE Dispensasjon for importert sæd fra Sverige En besetning kan ikke sette inn mer enn 1 prøvevær per seminfar. Summeres opp over alle år.

De fleste av seminværene vil oppfylle sin kvote med sønner til gransking allerede etter første året på seminstasjonen. **Ringene må derfor bruke alle de nye seminværene første året de er inne på seminstasjonen** for å være sikker på at de kan sette inn prøvevær til gransking etter dem og få granskingstilskudd.

Sørg for at alle de nye seminværene blir brukt på gode søyer, slik at alle får sjansen de fortjener til å få gode sønner i gransking.

7.9 Granskingsbeløpets størrelse

Granskingstilskuddet per avkomsgransket vær¹ med offisiell indeks, og som ellers holder fastsatte krav, utbetales som:

- Grunnbeløp
- Indekstillegg

Granskingstilskuddets størrelse for en «godkjent vær» bestemmes ikke før det skal utbetales. Grunnbeløpet justeres slik at total utbetaling passer med avsatt totalbeløp i budsjettet/regnskapet.

I 2023 vil det bli betalt ut ca 3. millioner i samsvar med vedtatt budsjett. Vi regner med at beløpet skal deles på 1500 værer av 2022-årgangen med offisiell indeks i de 3 rasene. «Gjennomsnittsværen i gjennomsnittsringen» vil da få samlet tilskudd (grunnbeløp og indekstillegg) på 2000 kr.

Beregning av hvilke prøveværer som kvalifiserer for granskingstilskudd, gjøres etter siste indeksskjøring året etter at prøveværen er født.

¹ I 2022 var grunnbeløpet for NKS og spæl 1900 kr per vær, og for sjeviot 900 kr (Sjeviot: Vedtak i Avlsrådssak 2017/5.4.4). Indekstillegget var kr 30,- per O-indekspoeng over 115.